

Het kind gaat boven de ouder

Hoofdinspecteur Jeugdzorg Joke de Vries: „Ik heb liever een onterechte uithuisplaatsing dan een onrecht thuishouden”

Elke week komt er in Nederland een kind door mishandeling om het leven. Sommige namen halen de krant, andere blijven buiten de publiciteit. Hoofdinspecteur Joke de Vries (53) van de Inspectie Jeugdzorg vindt dat „hulp bij opvoeding voor iedereen normaal zou moeten worden”.

Tekst: Alice de Stigter-de Jong

Foto's: Sjaak Verboom

De wachtlijsten voor behandeling in de jeugdzorg zijn weliswaar grotendeels weggewerkt, maar er zijn nog steeds lange wachttijden voordat kinderen daadwerkelijk hulp krijgen.

„De wachttijd staat nu op negen weken, dat is heel lang, vooral als het om een crisissituatie gaat”, reageert Joke de Vries vanuit het kantoor van de Inspectie Jeugdzorg in de Utrechtse binnenstad. „Gelukkig verandert de manier van werken binnen bureau Jeugdzorg, waardoor een kind sneller op de juiste plaats terecht komt. De capaciteit is ook uitgebreid, maar nog niet overal voldoende. Zo is er ook heel veel behoefte aan voldoende pleeggezinnen voor de opvang van jongeren in crisissituaties, maar dat kun je ook niet een-twee-drie uitbreiden. De mensen melden zich wel, maar dat wil dan nog niet zeggen dat ze ook geschikt zijn als pleeggezin, of een geschikt gezin haakt later weer af.”

De Onderzoeksraad voor Veiligheid gaat onderzoek doen naar de jeugdzorg in Nederland. Terecht?

„Het ligt iets genuanceerder. Voorzitter Pieter van Vollenhoven heeft in het actualiteitenprogramma NOVA gezegd dat er een onderzoek naar de jeugdzorg komt, maar daarna is er door de onderzoeksraad een persbericht naar buiten gebracht waarin staat dat ze onderzoek gaan doen naar kindermishandeling in de brede zin van het woord. Het gaat er dan om welke organisaties allemaal partij zijn als het gaat om kindermishandeling en dan vooral bij die incidenten waarbij kinderen zijn overleden. Zij gaan meer naar het systeem kijken. Signalen van kindermishandeling komen vaak juist niet als eerste bij Jeugdzorg terecht, maar bij huisarts, ziekenhuis, school of sportclub. Ik juich dit onderzoek alleen maar toe en zie het niet als een aantijging op ons werk.”

Pleegouders

In december werd in Apeldoorn een 5-jarig jongetje omgebracht door zijn verwarde moeder. Het kind verbleef doordeweeks in een pleeggezin omdat zijn moeder psychische problemen had. Na de dood van het kind stelden de pleegouders dat ze kort daarvoor met Jeugdzorg contact hadden gehad, omdat ze zich zorgen maakten over de geestelijke toestand van de moeder.

„Het is niet de bedoeling dat de Onderzoeksraad voor Veiligheid een onderzoek naar dit trieste voorval gaat doen. De Inspectie Jeugdzorg doet het onderzoek, maar dat is nog niet afgerond. De onderzoeksraad kijkt naar oude zaken, die leggen ze naast elkaar en dan kijken ze of daar een algemene les uit getrokken kan worden.”

De 3-jarige Savanna uit Alphen aan den Rijn werd in 2004 dood in een kofferbak gevonden. Het meisje was overleden door ernstige mishandeling door haar moeder en stiefvader. De Inspectie Jeugdzorg bracht een rapport uit waarin stond wat er allemaal was misgegaan bij de hulpverlening aan het kind. Inmiddels wordt deze gezinsvoogd door Justitie vervolgd wegens dood door schuld. De gezinsvoogd ging niet in op signalen van mishandeling en bleef de moeder vertrouwen.

Wat ging er mis?

„Er zijn twee kanten aan deze zaak. Het Openbaar Ministerie heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en heeft ook een veel uitgebreider vooronderzoek gedaan dan wij. Dat ging over de strafrechtelijke kant, dus daar kan ik geen oordeel over geven. Maar ons rapport ging over het handelen van de gezinsvoogd, maar dan wel in de hele organisatie van de gezinsvoogdij van Bureau Jeugdzorg.”

De gezinsvoogd heeft als eenling kunnen opereren, terwijl het verantwoordelijke Bureau Jeugdzorg had moeten zorgen dat er iemand met haar meekeek. Niemand coachte deze gezinsvoogd, wees haar op blinde vlekken of besliste mee. De kinderrechter heeft het meisje toegewezen aan Bureau Jeugdzorg Noord-Holland, niet direct aan de gezinsvoogd. De leiding van dat bureau is dus medeverantwoordelijk.

Als jeugdhulpverleners een goede relatie met ouders hebben, kan het gevaar ontstaan dat zij verder niet meer zien waar het misgaat. De zaak-Savanna heeft er wel voor gezorgd dat de Bureaus Jeugdzorg daar nu heel alert op zijn. Het is nodig dat een teamleider, met een beetje afstand tot de zaak, over de schouder van de gezinsvoogd meekijkt.”

Tuchtcollege

Joke de Vries pleit ervoor om voor de jeugdzorg een tuchtcollege op te zetten. Het strafrechtelijk onderzoek tegen de gezinsvoogd van Savanna was dan niet nodig geweest, denkt ze. „Jeugdzorgmedewerkers zouden dan net als artsen en verpleegkundigen ter verantwoording voor een tuchtrechter kunnen worden geroepen. Nu kunnen voogden of andere jeugdzorgmedewerkers die hun werk niet goed hebben gedaan alleen via het strafrecht worden aangepakt.”

Wat moet er gebeuren om kinderen veiliger te laten opgroeien?

„Dan moet je in de eerste plaats denken aan preventie, met name bij de Jeugdgezondheidszorg, zoals consultatiebureaus. Hier ligt een taak voor de arts op het consultatiebureau. Deze moet niet alleen kijken naar de groeicurve en het gewicht van het kind, maar ook vragen stellen als: ‘Hoe vind je het om moeder te zijn?’ Zo pik je de eerste probleemsignalen op.

Ouders die onzeker zijn, moeten heel gemakkelijk ergens terecht kunnen, om hun problemen met professionele hulpverleners of andere ouders te bespreken. En als ze in de problemen zitten, dan zijn er gelukkig steeds meer methodes beschikbaar die bewezen hebben dat ze effectief zijn. Bij voorbeeld over de koppigheidsfase, het stellen van grenzen of het omgaan met een puber.”

Hulp

„Er moet een maatschappelijke omslag komen. Iedereen, ook ouders die nooit met Jeugdzorg in aanraking komen, zou het gewoon moeten vinden hulp te krijgen bij het grootbrengen van kinderen. Iedereen erkent toch dat opvoeden moeilijk is?

De jeugdzorg heeft met een achterstand te kampen als het gaat om professionaliteit, geld en aandacht. De opleidingen voor werkers in de jeugdzorg zijn nog vrij algemeen en niet echt gericht op het werken met probleemkinderen en -gezinnen. Ook binnen de beroepenstructuur valt nog het nodige te verbeteren. Het is nu nog vaak onduidelijk wie wat doet en welke eisen eraan gesteld worden.”

Inmiddels is in de Wet op de jeugdzorg vastgelegd dat het belang van het kind in de jeugdzorg altijd boven het belang van de ouder gaat. De hoofdinspecteur zou graag zien dat ook het belang van het kind wettelijk wordt verankerd voor zorgverleners die ouders zorg aanbieden. „Zij kunnen cruciale informatie geven over de mate waarin kinderen al dan niet veilig opgroeien.” En ze mogen die informatie wat Joke de Vries betreft niet meer voor zichzelf houden. Uit de onderzoeken naar calamiteiten blijkt dat dit te weinig gebeurt. Tijdens de rechtszaak tegen de man die twee kinderen in het Groningse Tolbert had vermoord, bleek dat de man een zware amfetamineverslaving had, waar hij agressief van werd. „Hulpverleners die volwassenen in behandeling hebben, moeten het belang van kinderen op hun netvlies hebben.”

Risico's inschatten

Na de zaak-Savanna heeft de minister van Justitie toegezegd dat de wet veranderd zou worden, maar dat is helaas blijven liggen. Nu staat er in de wet dat een gezinsvoogd moet toewerken naar terugkeer van het kind in het gezin.

Als de nieuwe wet van kracht wordt, neemt de kans toe dat een kind onterecht uit huis wordt geplaatst.

„Ja, dat kan. Dat is voor ouders heel ingrijpend, maar dan nog vind ik het belang van het kind boven dat van de ouders komen. Ik heb liever een onterechte uithuisplaatsing dan een onterecht thuishouden met dramatische gevolgen, zoals bij Savanna. Op het moment dat een ouder niet goed kan opvoeden, moet je ingrijpen. Er moeten risico's ingeschat worden. Je weet nooit zeker of het misgaat. Als je besluit om een kind uit huis te plaatsen, moet je ondertussen wel met de ouders aan de slag. Er moet aan gewerkt worden om het kind met een paar maanden weer bij de ouders te laten wonen. Blijkt in die periode dat ouders totaal niet willen meewerken en de situatie niet verbetert, dan moet je ook grenzen durven stellen en zeggen: dan is het ook voorbij. Maar ook als een kind niet meer thuiswoont en bij voorbeeld in een pleeggezin is, moet je op de een of andere manier de contacten tussen het kind en de ouders organiseren. Want een kind wil toch de band met zijn ouders houden. De hoofdinspecteur vindt het een winstpunt dat er meer samenhang komt in de hulpverlening rond ouder en kind. „Het is een goede zaak dat er adviesteams op scholen zijn en dat er steeds meer centra voor Jeugd en Gezin in gemeenten komen. Er wordt dan in een breder verband gekeken naar wat er met een kind aan de hand is en wat nog belangrijker is: wie wat gaat doen? Schakel het Advies en Meldpunt Kindermishandeling in als je denkt dat er iets met een kind aan de hand is. Dat betekent heus niet dat een kind meteen wordt weggehaald uit het gezin. Wel dat er hulp komt.”

De Inspectie vindt het toe te juichen dat er een minister voor Jeugd- en Gezinszaken is gekomen. „Wij hopen dat er alle aandacht komt voor de gehele keten rondom een kind, doordat één minister een totaaloverzicht heeft.”

Kindermishandeling

Bij de Inspectie Jeugdzorg is bekend dat in Nederland elk jaar vijftig kinderen door kindermishandeling om het leven komen. Ze weet ook dat het er meer zijn, maar de exacte cijfers daarover ontbreken.

Wat doet dat leed met u persoonlijk?

„Het is de drijfveer van iedereen die in de jeugdzorg werkt dat het goed gaat met kinderen. Als een kind door mishandeling op een dramatische wijze om het leven komt, is dat heel ingrijpend. Maar voor de jeugdzorgwerkers is dat een groter trauma dan voor ons, die wat meer op afstand ons werk doen. Zij kennen de mensen die hierbij betrokken zijn. Het zijn voor hen mokerslagen.”

Hoewel Joke de Vries wat meer afstand tot gezinsdrama's kan nemen, hoort ze als hoofdinspecteur wel de verhalen, „en dat laat je niet zomaar van je afglijden. Ik vind vooral voldoening in mijn werk door structurele dingen aan de orde te stellen, die je haalt uit de vele individuele zaken, hoe triest die ook zijn. Ik wil graag ontdekken wat erachter zit, wat we ervan kunnen leren en hoe je het in de toekomst beter kunt doen.”

== == ==

Inspectie Jeugdzorg

De Inspectie Jeugdzorg controleert het werk van de Bureaus Jeugdzorg, de zorgaanbieders, de Raad voor de Kinderbescherming, de justitiële jeugdinrichtingen, de organisaties voor adoptie uit andere landen en de opvang en voogdij van alleenstaande minderjarige vreemdelingen.

De inspecteurs onderzoeken of deze instellingen voldoen aan de wettelijke eisen en of de hulpverlening in de dagelijkse praktijk ook goed werkt. Een inspectierapport geeft altijd concrete voorstellen waarmee de instelling de kwaliteit van de zorg kan verbeteren.

Door deze onderzoeken heeft de inspectie veel kennis van de uitvoeringspraktijk. Op grond van die kennis wijst de inspectie het Rijk en de provincies zo nodig op knelpunten in de uitvoering van de wet en adviseert zij over nieuwe beleidsplannen en wetswijzigingen. De Inspectie Jeugdzorg is op die manier een schakel tussen beleid en uitvoering.

== == ==